

Wreszcie ks. dr Andrzej Pryba MSF, doradca duchowy Ekip Notre Dame w Polsce, opisał sześcioletnią działalność Ekip w naszym kraju. Wskazał, że jest to ruch duchowości małżeńskiej oparty na pragnieniu życia łaską sakramentu małżeństwa oraz dążeniu na tej drodze do świętości. Życie małżeńskie ma być znakiem wiary małżonków. W Ekipach ważna jest klarowna wizja małżeństwa jako drogi do świętości oraz konieczność współpracy małżonków z kapłanami jako opiekunami duchowymi.

W ramach głosów z sali podkreślono, że sakramenty są „dotknięciem Chrystusa”. Chodzi o doświadczenie egzystencjalne polegające na odkryciu, że to, co przeżywał Chrystus, to mnie także dotyka, o wpisanie ludzkiego doświadczenia w Chrystusowe życie. Człowiek wychodzi z dramatu i odkrywa, że Chrystus dotyka człowieka w tej jego życiowej sytuacji. Podkreślono też w duszpasterstwie potrzebę współpracy z młodymi małżeństwami. Zauważono, że poprzez małżeństwo sakramentalne Bóg chce się objawić światu i by doświadczyć tego „dotknięcia Chrystusa” w małżeństwie potrzebna jest wiara.

Całość spotkania podsumował ks. prof. Ireneusz Mroczkowski, który podziękował Zarządowi, Komisji Rewizyjnej, Prelegentom oraz uczestnikom zjazdu i przypomniał najważniejsze wątki obrad. Poprosił obecnych o zaangażowanie w tworzenie strony internetowej Stowarzyszenia Teologów Moralistów i zaprosił wszystkich obecnych na Zjazd w dniach 14-16 czerwca 2009 roku.

KS. TADEUSZ ZADYKOWICZ
Instytut Teologii Moralnej KUL

PRAWA CZŁOWIEKA. PRZESŁANIE MORALNE KOŚCIOŁA
W 60. ROCZNICĘ UCHWALENIA POWSZECHNEJ DEKLARACJI
PRAW CZŁOWIEKA

SPRAWOZDANIE

5 grudnia 2008 r. w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II odbyło się sympozjum poświęcone prawom człowieka. Bezpośrednią okazją podjęcia tej tematyki w ramach cyklu sympozjów „Przesłanie moralne Kościoła” była 60. rocznica uchwalenia przez Organizację Narodów Zjednoczonych Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka. Do tej okoliczności nawiązał ks. prof. K. Jeżyna – Dyrektor Instytutu Teologii Moralnej, otwierając to naukowe spotkanie. Przypomniał on także sympozjum sprzed 10 lat, organizowane przez Instytut Studiów nad Rodziną ATK w Warszawie, Instytut Teologii Rodziny PAT w Krakowie oraz Instytut Jana Paw-

ła II KUL we współpracy z Papieską Akademią Życia w Rzymie, które odbyło się pod hasłem *Medycyna i prawo: za czy przeciw życiu*.

Otwarcia symposium dokonał ks. prof. S. Nowosad, Prorektor KUL. Zaznaczył on, że współczesna kultura i mentalność naznaczona jest pewnym kryzysem dotyczącym samego rozumienia człowieka. Wynikiem tego kryzysu antropologicznego są dzisiejsze próby reinterpretacji Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka. Ks. Prorektor powitał prelegentów oraz podziękował Instytutowi Teologii Moralnej za kontynuowanie cyklu sympozjów „Przesłanie moralne Kościoła”. Cytując słowa Benedykta XVI: *gaudium de veritate*, życzył uczestnikom, by sesja była radością poszukiwania prawdy.

Pierwszej sesji przewodniczył o. prof. A. Derdziuk. Składały się na nią trzy referaty. Pierwszy z nich, zatytułowany *Od Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka do Karty Praw Podstawowych*, wygłosił ks. prof. F. Greniuk. Na początku Prelegent wskazał na dokumenty nauczania Kościoła na temat praw człowieka (zwłaszcza nauczanie Soboru oraz dokumenty Jana Pawła II) oraz na pewne różnice w ujęciu tych praw przez Kościół i społeczności świeckie. Następnie ks. Profesor ukazał kontekst historyczny powstania Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka oraz podkreślił, że Deklaracja tych praw nie nadaje, ale je proklamuje. Następnie Prelegent przeszedł do omówienia okoliczności powstania Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej oraz jej treści. Podkreślił także optymizm Kościoła w ocenie tego dokumentu, który to optymizm ostatecznie zasada się na wierze, że Unia Europejska szuka innych podstaw jedności niż tylko ekonomiczne. Podobnie jak Powszechna Deklaracja Praw Człowieka także Karta Praw Podstawowych nie tworzy praw, ale je proklamuje. Ks. Profesor przedstawił także zastrzeżenia zgłaszane do Karty Praw Podstawowych. Najważniejsze z nich dotyczą zbyt ogólnikowego ujęcia początków i końca życia ludzkiego, a także zakaz jedynie klonowania reprodukcyjnego. Zastrzeżenia są zgłaszane także pod adresem art. 9 mówiącego o małżeństwie i rodzinie. Niepokój budzi również stawianie na jednej płaszczyźnie płci i orientacji seksualnej.

Drugi referat wygłosił ks. prof. J. Gocko. Dotyczył on koncepcji praw człowieka oraz niektórych kontrowersji z nimi związanych. Na początku Prelegent zarysował postawę Kościoła wobec praw człowieka, zaznaczając, że postawa ta cechuje się pewną ambiwalencją, ponieważ z jednej strony propagowanie praw człowieka wpisuje się w istotne posłannictwo Kościoła, a z drugiej stosunek wszelkich deklaracji tych praw podobny jest do stosunku do demokracji. Ks. Gocko wskazał także na dwa stanowiska wobec genezy praw człowieka: jedni uważają je za wytwór mentalności oświeceniowej, inni natomiast za owoc etycznego i kulturowego ciągu. W stosunku do pierwszej opinii Kościół zawsze wyrażał swój dystans. Istotna zmiana dokonała się za papieża Leona XIII. Mówiąc o źródłach praw człowieka, Prelegent zauważył istnienie swoistego redukcjonizmu w podejściu do nich. Dlatego podkreślił potrzebę personalistycznej, a nie tylko humanistycznej, ich interpretacji. Źródłem praw człowieka jest bowiem nienaruszalna godność człowieka, a nie prawo pozytywne. Prawa człowieka wyrastają zatem z antropologii. Ich podstawa ma charakter ontologiczny. W ostatniej części referatu ks. Gocko wskazał na potrzebę koherentności między duchem a literą praw człowieka, ponieważ są one ciągle różnie formułowane i różnie interpretowane. Ostatni z referatów wygłosił p. Zbigniew Derdziuk. Wskazał on na

elementy zapewniające osiągnięcie celów władzy, którymi są: prawo, budżet, kadry, informacja.

W ramach dyskusji panelowej podjęto szereg zagadnień szczegółowych związanych z prawami człowieka. Ks. prof. K. Jeżyna mówił o prawach pacjenta, a więc o uprawnieniach przysługujących wszystkim w zakresie ochrony zdrowia. Prelegent ukazał historię kształtowania się współczesnego ujęcia praw człowieka w tym zakresie oraz kształtowanie się polskiej Karty Praw Pacjenta, która – jak podkreślił – nie stanowi odrębnego dokumentu, ale konglomerat różnych dokumentów, które zawierają także przepisy stojące na straży praw pacjentów, spośród których wyszczególniają dwie grupy osób: chorych psychicznie i dzieci. Istnieje także europejska Karta Praw Pacjenta (o charakterze nieformalnym) oraz Karta Praw Pacjenta WHO. Najkrótszą, najbardziej rzeczową, a tym samym godną uwagi jest – zdaniem Prelegenta – Karta europejska. Ks. Jeżyna wskazał też na portale internetowe, gdzie można włączyć się do dyskusji nad realizacją tych praw (przy Ministrze Zdrowia, www.prawapacjenta.eu; www.znanylekarz.pl). Ze względu na głośnie w ostatnim czasie i szeroko dyskutowane zdarzenia, ks. Jeżyna zaproponował do dyskusji zagadnienie korupcji w służbie zdrowia.

Ks. dr P. H. Kieniewicz mówił na temat prawa do opieki zdrowotnej. Wskazał na współczesną sytuację nacechowaną pewną ambiwalencją w tym względzie. Zaznaczył także, że tego prawa nie jest w stanie zabezpieczyć służba zdrowia. Jako temat do dyskusji podał 19 nr Encykliki Jana Pawła II *Laborem exercens*, który zawiera postulat bezpłatnej opieki zdrowotnej.

Bp prof. J. Wróbel podniósł temat praw zwierząt. Zagadnienie to – jak zaznaczył – nie jest proste. Dokonała się w tym względzie ewolucja poglądów od niezbyt przychylnych (sprowadzanie zwierząt do czegoś, co służy człowiekowi) aż do animizmu czy zoopersonalizmu. Pierwsze prezentowali Spinoza, Kartezjusz (zwierzęta, jako nie mające duszy, nie mogą cieszyć się prawami). Także w okresie Odrodzenia i Oświecenia, a więc w dobie egzaltacji intelektem uważano, że zwierzęta, jako pozbawione intelektu, nie mają także praw. Istotne zmiany zaszły dopiero w połowie XX wieku. Ich przedstawicielem jest Lorenz, twórca etologii. W 1977 r. zostaje uchwalona Światowa Deklaracja Praw Zwierząt, potwierdzona także przez UNESCO. Polska ma również swoją ustawę o ochronie zwierząt z 1997 r., która jest bardziej umiarkowana niż te o zasięgu światowym. Następnie Prelegent odniósł się do trwającej dyskusji o źródłach praw zwierząt. Jedni bowiem uważają, że zwierzęta mają prawa o tyle, o ile zostały one im udzielone przez człowieka. Inni natomiast bronią stanowiska, że prawa te wynikają z samej natury. Tak więc prawa zwierząt można rozumieć w sensie analogicznym bądź ontologicznym, tak jak w przypadku człowieka. Ks. Biskup wskazał też na przemówienie Jana Pawła II z 20.06.1991 r. o szacunku dla zwierząt oraz na objawione źródła takiej postawy. Zaznaczył także, że zwierzęta mają zmysły, więc odczuwają i z tego wynika potrzeba ich szanowania.

Ks. dr W. Rzepa mówił na temat prawa do samorealizacji. Zaznaczył, że w kręgach kościelnych to prawo budzi negatywne konotacje, jako prawo do egoizmu. Pozytywnie natomiast pojęcie to zostało rozwinięte przez psychologię humanistyczną. Czy zatem w chrześcijańskiej antropologii – pytał – jest miejsce na pojęcie samorealizacji? Prelegent ujął to prawo w kontekście wezwania do naśladowania Chrystu-

sa, które zdaje się odrzucać samorealizację. Skoro jednak Chrystus „ukazuje człowieka samemu człowiekowi”, a nie tylko siebie człowiekowi, można w pewnym sensie zaakceptować to prawo. Ks. Rzepa zaznaczył, że Powszechna Deklaracja Praw Człowieka nie mówi wprost o prawie do samorealizacji, ale wydaje się, że wszystkie prawa tam zapisane ostatecznie są takiej samorealizacji podporządkowane.

Ks. dr M. Pokrywka podjął zagadnienie praw reprodukcyjnych, zwracając już na początku swojego wystąpienia uwagę na pewne zawirowania terminologiczne wokół tej kwestii. Sam termin „prawa reprodukcyjne” występuje bowiem szczególnie po konferencjach w Kairze i Pekinie i jest synonimem aborcji na życzenie, nieskrępowanej antykoncepcji. Wobec takiej ideologizacji Prelegent wskazał na potrzebę dookreślenia pojęć.

Podczas dyskusji ustosunkowano się do wystąpień wprowadzających oraz podjęto wiele szczegółowych zagadnień związanych z istotą, rolą oraz sposobami promocji praw człowieka, zwłaszcza w Kościele. Zastanawiano się na ile, i czy, prawa człowieka są dla człowieka, czy są to prawa o człowieku, czy wystarczająco określają jak żyć. Ks. P. Kieniewicz zwrócił uwagę na brak „prawdy” wśród fundamentów w Karcie Praw Podstawowych. KPP – zdaniem ks. Kieniewicza – wyprowadza prawa człowieka z samego prawa, a nie z prawa naturalnego. Ks. F. Greniuk ustosunkowując się do tej wypowiedzi zaznaczył, że faktem jest, iż w Karcie Praw Podstawowych nie ma terminu „prawda”. Jednakże „świadomość duchowego i moralnego dziedzictwa” oraz inne zwroty w niej występujące wskazują na konieczność i uznanie prawdy. Podobnie, użyte tam sformułowania świadczą, że prawa, o których mówi, są odczytane a nie nadane, choć wprost o tym nie mówi. Zdaniem Księdza Profesora KPP jest wyrazem prawa naturalnego.

Ks. S. Nowosad, wskazując na potrzebę ścisłego określania pojęć, odwołał się do używanego powszechnie terminu „małżeństwo homoseksualne”, gdy w rzeczywistości należałoby mówić „związek homoseksualny”. Pytał: jak bronić się przed poszerzeniem pojęcia małżeństwa. Sugerował także, by raczej nie używać terminu „prawa zwierząt”, ponieważ zwierzęta nie mają godności osobowej. Odniósł się także do kwestii cierpienia zwierząt. Bp J. Wróbel, dzieląc uwagi i niepokoje słuchaczy co do praw zwierząt, podkreślił, że o ile o prawach człowieka mówimy ze względu na jego godność, to prawa zwierząt są prawami w sensie analogicznym. Jednakże potrzeba rozróżniania pomiędzy rzeczami materialnymi a istotami żywymi wskazuje na konieczność ich szczególnego traktowania. W odpowiedzi ks. Nowosadowi podkreślił, że cierpi tylko człowiek. Zwierzęta nie cierpią w sensie ludzkim, ponieważ nie mają świadomości i nie potrafią nadać swojemu cierpieniu sensu.

M. Wyrostkiewicz pytał czy prawo do rozwoju i rozwoju intelektualnego znaczy to samo co samorealizacja. Zwrócił też uwagę, by mówiąc o prawach nie zagubić prawdy o obowiązkach. Obowiązki bowiem wynikają z praw. W tym kontekście postulował, by zamiast mówić o prawach zwierząt, podkreślać obowiązki człowieka wobec zwierząt. Podsumowanie dyskusji przez ks. J. Gockę oraz całego sympozjum przez Dyrektora Instytutu zakończyły obrady.